

DOCENTENHANDLEIDING

katern E1.5 Sociaal culturele dimensie

1 Kennismaken met sociaal-culturele kenmerken in het Caribisch gebied – havo/vwo

E1.5 Sociaal-culturele dimensie

Eindtermen

De kandidaat kan sociaal-culturele kenmerken van het Caribisch gebied beschrijven, verklaren en analyseren.

In dit verband kan de kandidaat:

- De sociaal-culturele positie van verschillende bevolkingsgroepen op en tussen eilanden in het Caribisch gebied beschrijven, verklaren en analyseren.

Belangrijke werkwijzen:

- Vergelijken van sociaal geografische verschijnselen in het Caribisch gebied en deze in hun geografische context plaatsen.

Aandachtspunten:

- Geldzendingen /remittances spelen een grote rol in de sociaaleconomische positie van eilandbewoners.
- De omvang van de eilanden bepaalt de kwaliteit en de kwantiteit van medische en educatieve voorzieningen.
- Door migratie ontstaan integratievraagstukken.
- Op verschillende eilanden is er sprake van cultuurverandering als gevolg van migratie en grootschalig toerisme.
- De maatschappelijke positie van verschillende bevolkingsgroepen kan tot verschillen leiden in de sociaaleconomische positie.
- Het eilandkarakter en de grote verscheidenheid aan culturele invloeden zorgt voor een grote verscheidenheid aan lokale mengculturen in het Caribisch gebied (creolisering).

Belangrijke begrippen:

- culturele verscheidenheid / multiculturaliteit
- sociale / ruimtelijke segregatie
- talen
- (neo)kolonialisme
- Sustainable Development Goals (SDG's)

Antwoorden instaptoets

1. Geef een omschrijving van duurzaamheid. Geef een voorbeeld van iets wat duurzaam is in je eigen omgeving.

Duurzaamheid houdt in dat we zo omgaan met de aarde dat toekomstige generaties er ook nog goed kunnen leven. Het houdt in dat we natuurlijke hulpbronnen niet uitputten en zorgen voor balans tussen people, planet en profit.

Een voorbeeld in de eigen omgeving: een eigen moestuin, een gebouw van gerecycled materiaal, zonnepanelen op huizen.

2. Geef een omschrijving van het begrip 'diversiteit'. Geef een voorbeeld van diversiteit in je eigen omgeving.
Diversiteit betekent verscheidenheid, bijvoorbeeld in afkomst, cultuur, taal of religie binnen een groep mensen in de samenleving.
Voorbeeld: leerlingen in een klas die verschillende culturele achtergronden hebben / thuis verschillende talen spreken.
3. Noem twee mogelijke oorzaken van armoede in een land.
Gebrek aan goed onderwijs
Te weinig werkgelegenheid
Politieke instabiliteit
Koloniaal verleden
Natuurrampen
Corruptie
4. Noem drie talen die terugkomen in het Papiamentu.
Spaans, Portugees, Engels, Nederlands, Afrikaanse talen
5. Noem een voorbeeld van een kolonie van Nederland, een kolonie van Frankrijk en een kolonie van Groot-Brittannië.
Nederland: Suriname, Aruba, Curaçao, Indonesië
Frankrijk: Haïti, Frans-Guyana, Martinique
Groot-Brittannië: Jamaica, India, Barbados, Canada
6. Noem de geografische dimensie die hoort bij taal en onderwijs.
De sociaal-culturele dimensie

Antwoorden Stap 1

1 Onderzoek wie de oorspronkelijke bewoners van jouw eiland waren. Maak hiervoor gebruik van meerdere bronnen.

- De oorspronkelijke bewoners van de Caribische eilanden van Aruba, Curaçao, Bonaire, Saba, Sint-Eustatius, en Sint Maarten staan bekend als de inheemse Arawak-indianen, specifiek de Caquetio op de ABC-eilanden (Aruba, Bonaire, en Curaçao).
- Beschrijf niet alleen wie de oorspronkelijke bewoners waren, maar ook hoe ze leefden. Ga in op cultuur, taal, gebruiken, jacht, landbouw, wonen, spiritualiteit.
- Maak een tijdlijn. Geef aan wanneer ze op het eilanden woonden, en wat er met hen is gebeurd (kolonisatie, verdrijving, assimilatie).
- Voeg afbeeldingen, kaarten of foto's van archeologische vondsten toe.
- Trek een verbintenis tussen de oorspronkelijke bewoners en de huidige bewoners of cultuur van het eiland.
- Ga na of er nog hedendaagse nazaten zijn van de oorspronkelijke bewoners.

Overige onderdelen: eigen antwoord.

2 Zet de volgende zinnen in de juiste volgorde:

- A. Migratie richting Europa en VS.
- B. Slavernij wordt afgeschaft.
- C. De Ciboney, de Arawak en de Carib bewonen de eilanden in het Caribisch gebied.
- D. Portugezen en Spanjaarden ontdekken Latijns-Amerika.
- E. In West-Europa ontstond een grote vraag naar kostbare grondstoffen.
- F. Contractarbeiders, met name uit Azië, komen naar het Caribisch gebied om te werken op de plantages.
- G. Tot slaaf gemaakten uit Afrika worden op plantages ingezet.

C-E-D-G-B-F-A

- C. De Ciboney, de Arawak en de Carib bewonen de eilanden in het Caribisch gebied.
- E. In West-Europa ontstond een grote vraag naar kostbare grondstoffen.
- D. Portugezen en Spanjaarden ontdekken Latijns-Amerika.
- G. Slaafgemaakten uit Afrika worden op plantages ingezet.
- B. Slavernij wordt afgeschaft.
- F. Contractarbeiders, met name uit Azië, komen naar het Caribisch gebied om te werken op de plantages.
- A. Migratie richting Europa en VS.

3 Schrijf een kort verhaal over jouw culturele achtergrond, zoals jouw etniciteit, nationaliteit, taal, religie, je familie, tradities en gewoonten. Misschien wil je verder nog iets kwijt over jouw persoonlijke normen, waarden en ideeën.

Voorbeeld voor eigen persoonlijke normen, waarden en ideeën. Misschien vind een leerling milieu heel belangrijk, en probeert deze zijn voetafdruk te verkleinen, of heeft iemand juist veel waardering voor diversiteit, en staat deze open voor allerlei achtergronden, of vind iemand eerlijkheid en samenwerken heel belangrijk.

Tip voor de docent: Laat leerlingen dit uitwisselen met elkaar, in tweetallen of groepjes. Of bespreek dit klassikaal. Ook een leuke overgang is om te kijken naar wie of wat iemand wil worden? Wat zijn de ambities en verwachtingen qua studie, werk na de middelbare school?

4 Iemands identiteit wordt bepaald door verschillende factoren. Het kan worden gezien als een verzameling van kenmerken, overtuigingen, waarden en ervaringen die iemand opdoet gedurende zijn of haar leven. Het zijn de kenmerken die iemand als persoon uniek maakt en die bepalen hoe iemand zichzelf ziet en hoe anderen tegen hem/haar aankijken.

Elk Caribisch eiland heeft een unieke identiteit en cultuur die is gevormd door invloeden van de inheemse bevolking, de Afrikaanse bevolking en de Europese kolonisten en alle migranten die daarna zijn gekomen. Het zorgt voor een kleurrijke mix van talen, gerechten, muziek en gewoonten.

- A. Schrijf een aantal kenmerken op van de identiteit van jouw eiland.
- B. Bedenk een creatieve manier om de kenmerken te kunnen presenteren, bv met een mindmap, infographic, poster enz.
- C. Kies een ander eiland in het Caribisch gebied. En ga op zoek naar informatie over de cultuur van dit eiland. Gebruik hiervoor het internet. Pas op dat je niet alleen maar in stereotypen valt, of wees je er in ieder geval van bewust dat dat snel gebeurt.
- D. Presenteer de informatie die je hebt gevonden op een creatieve manier.

Eigen antwoord.

Tip: Hoe meer verschillende eilanden er gekozen worden bij 'C', hoe leuker het is om dit uit te wisselen in de klas en hoe meer kennis er wordt opgedaan over de culturele verscheidenheid tussen de eilanden.

5 Werk samen met een klasgenoot en ga op onderzoek uit in jullie eigen omgeving.

- Op welke manier zien jullie sporen van kolonialisme in de eigen omgeving.
- Maak foto's van zichtbare sporen van kolonialisme en voeg deze toe aan de opdracht.
- Beschrijf waarom deze foto's zichtbare sporen laten zien van kolonialisme.
- Zijn de sporen die jullie hebben gevonden sociaal-cultureel, economisch, politiek of juist fysisch?

Eigen antwoord.

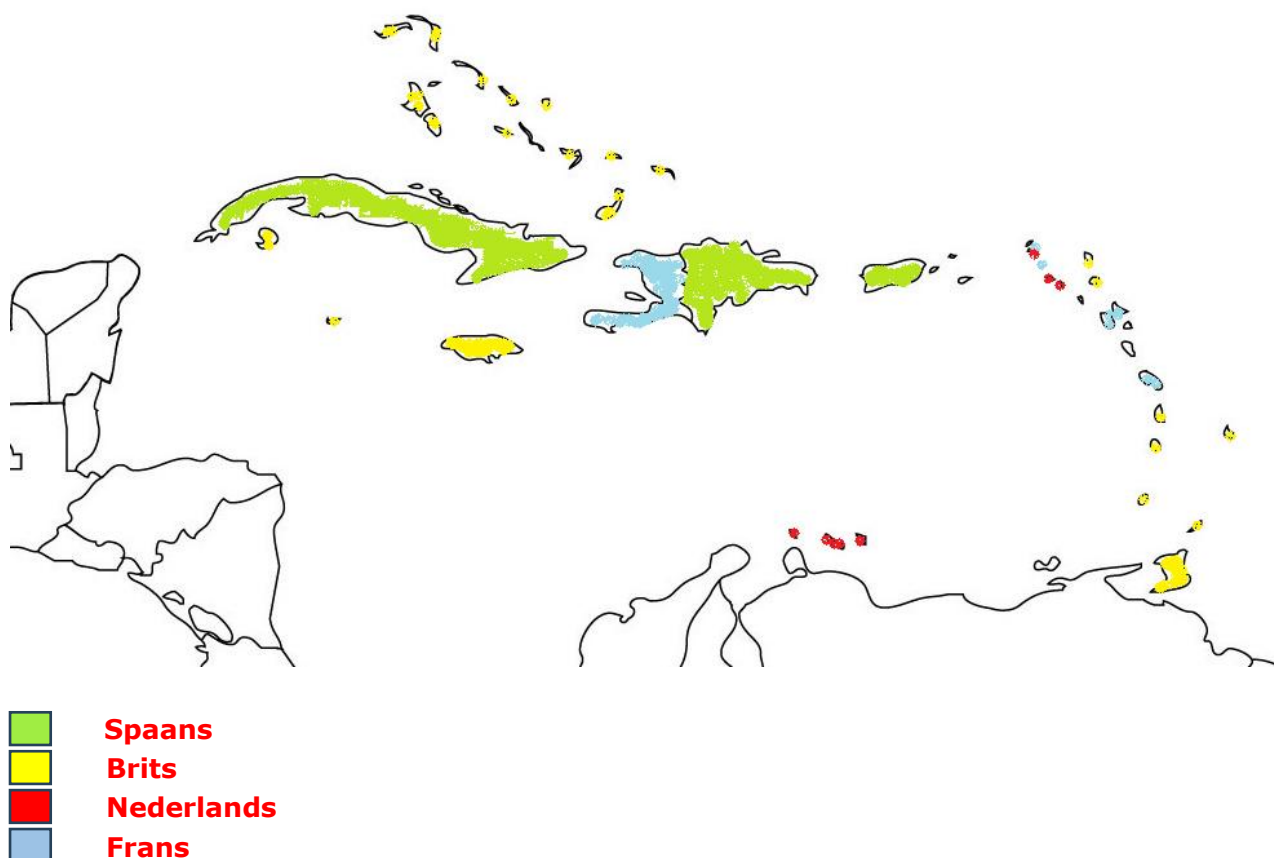
Tip docent: Wellicht is het bij het bespreken van de opdracht interessant om daarna ruimte te geven van het vormen van een mening. Bijvoorbeeld een discussie over het behoud van koloniale architectuur.

6 Wanneer je in het trefwoordenregister van de Grote Bosatlas zoekt op “Koloniën” vind je diverse kaarten. Er is echter geen aparte kaart van het Caribisch gebied. Deze kaart ga jij maken. Hieronder staat een blanco kaart van het Caribisch gebied (bron 10). Op de kaart staan ook enkele landen op het vasteland van Midden- en Zuid-Amerika. Met die landen hoef je geen rekening te houden.

Maak van de blanco kaart een thematische kaart. Denk hierbij aan de legenda en een titel. Ga op zoek naar informatie over de herkomst van de kolonisten op Caribische eilanden. De kaarten in de atlas kunnen je een beetje op weg helpen. Verder zoek je op het internet naar informatie. Bedenk dat door de jaren heen grondgebied tussen grootmachten wisselde en dat het mogelijk is dat een eiland meerdere kolonisatoren heeft gehad.

Voorbeeldantwoord:

Titel: Caribische gebied; Koloniën

N.a.v.

Tabel 5.1 Historische Caribische kolonisten

Kolonisator	Europese koloniën
Spanje	Cuba, Dominicaanse Republiek, Puerto Rico
Brits	Bahama's, Jamaica, Kaaimaneilanden, Turks- en Caicoseilanden, Antigua, Dominica, St. Lucia, St. Vincent, Grenada, Barbados, Maagdeneilanden, Trinidad en Tobago, Montserrat, Anguilla, St. Kitts en Nevis
Nederlands	Curaçao, Bonaire, Aruba, Sint Eustatius, Saba en Sint Maarten (zuidelijke helft)
Frans	Haïti, Guadeloupe, Martinique, St. Martin (noordelijke helft), St. Barthelemy
Verenigde Staten	Puerto Rico, Maagdeneilanden, Cuba

Figuur 6 Bron https://saylordotorg.github.io/text_world-regional-geography-people-places-and-globalization/s08-04-the-caribbean.html

Antwoorden Stap 2

1 Breng in kaart welke talen er bij jouw klasgenoten thuis gesproken wordt. Is deze anders dan de taal op school? Welke talen worden er nog meer gesproken bijvoorbeeld in je vrije tijd op andere plekken?

Eigen antwoord.

2 Welke taal zou volgens jou de instructietaal op school moeten zijn. Beargumenteer je keuze.

Eigen antwoord.

Gebruik de atlaskaart 'Caribisch Nederland – Gesproken talen'.

3 Bekijk en noteer de gegevens van jouw eiland. Komen de gegevens overeen met wat jullie in het groepje hebben besproken? Heb je hier een verklaring voor?

Bijv. Bonaire: 74% Papiaments, 12% Spaans, 9% Nederlands, 3% Engels, 2% Overige talen
Nee, dit komt niet overeen want ...

In veel talen zijn er woorden die niet of moeilijk te vertalen zijn naar een andere taal. In het Nederlands wordt bijvoorbeeld vaak gezegd dat het woord 'gezellig' moeilijk te vertalen is naar een andere taal. En bijvoorbeeld voor het Engelse woord 'sibling' is er ook geen vertaling in een andere taal.

4 Wat zijn woorden die typisch zijn voor jouw (jullie) moedertaal of cultuur. Dus woorden die niet te vertalen zijn in een ander taal. Waar heeft dit mee te maken?

Eigen antwoord

Gebruik de atlas, kaart 'Midden-Amerika: Etnische samenstelling van de bevolking'

Zoals je op de atlaskaart kunt zien is er geen land in Midden-Amerika dat qua etnische samenstelling gelijk is. Bestudeer de kaart goed.

Tip: Je kunt bijvoorbeeld kijken naar de etniciteit die per land het meest voorkomt.

5 Geef aan wat opvalt als je kijkt naar de etniciteit die per land het meeste voorkomt.

De samenstelling van de bevolking in Nicaragua, Panama, Belize, Honduras, El Salvador, Guatemala bestaat grotendeels uit mensen van gemengd inheems-Europees. Deze landen zijn geen eilanden.

De samenstelling van de bevolking in Haïti, de Bahama's en Jamaica bestaat voor meer dan 90% uit mensen van Afrikaanse afkomst.

De kleine (ei)landen zijn niet apart ingetekend.

6 Kies één van de andere eilanden van het Caribisch deel van het Koninkrijk uit en ga op zoek naar informatie over het geboorteland van de inwoners van het eiland dat je hebt gekozen.

Gebruik bijvoorbeeld de CBS data via de link:

<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84757NED/table?ts=1701082890210>

7 Maak met de gevonden informatie een cirkeldiagram zoals je ziet in bron 14. Denk ook om het maken van een legenda.

Afhankelijk van het gekozen eiland

Antwoorden Stap 3

In het Caribisch gebied zijn de verschillen in welzijn groot.

1 Geef twee verschillende verklaringen voor het ontstaan van deze sociale ongelijkheid in het Caribisch gebied tussen landen, maar ook binnen een land.

Tip: Je kan bijvoorbeeld denken aan de historische erfenis, toerisme, de geografische ligging en nog veel meer.

Voorbeeld antwoorden:

Historische erfenis: Koloniale erfenissen, slavernij en immigratiepatronen hebben de sociale structuur van veel Caribische landen beïnvloed. Denk hierbij aan de gevolgen dat sommige groepen bevoordeeld werden boven andere. Hierdoor is sociale ongelijkheid ontstaan.

Toerisme: In sommige delen van het Caribisch gebied heeft de toeristenindustrie geleid tot economische ongelijkheid en ruimtelijke segregatie, waarbij sommige gemeenschappen profiteren van de toeristische sector, terwijl anderen daarvan worden uitgesloten.

Geografische ligging: De ligging van sommige eilanden maakt dat ze erg kwetsbaar zijn voor natuurrampen zoals orkanen en aardbevingen. Deze rampen treffen vaak de toch al kwetsbare gemeenschappen. Hierdoor wordt de ongelijkheid alleen maar vergroot, omdat zij moeilijker kunnen herstellen dan welvarender gemeenschappen/landen.

Landen met veel natuurlijke hulpbronnen kunnen profiteren van exportopbrengsten.

Geografische ligging: De ligging van sommige eilanden maakt dat ze erg kwetsbaar zijn voor natuurrampen zoals orkanen en aardbevingen. Deze rampen treffen vaak de toch al kwetsbare gemeenschappen. Hierdoor wordt de ongelijkheid alleen maar vergroot, omdat zij moeilijker kunnen herstellen dan welvarender gemeenschappen/landen.

Landen met veel natuurlijke hulpbronnen kunnen profiteren van exportopbrengsten.

Overheid en good governance:

Effectieve overheden kunnen goede voorwaarden creëren voor economische groei en ontwikkeling door bijvoorbeeld te investeren in onderwijs en zorg. Daar tegenover staat dat er ook sprake kan zijn van corruptie binnen een overheid wat economische groei belemmert.

Culturele dimensie: Etnische en culturele verschillen spelen een rol bij sociale ongelijkheid en ruimtelijke segregatie binnen een land. Mensen van dezelfde groep zoeken elkaar op, dit heeft mede met de sociaal-economische positie te maken. Dit kan leiden tot concentraties van bepaalde bevolkingsgroepen in een gebied, zowel binnen een stad, als op nationale schaal.

Beantwoord de volgende vragen.

2 Welke Sustainable development goals krijgen de meeste aandacht in jouw land?

Bijv. op Curaçao: Het eiland Curaçao heeft de focus op 1, geen armoede, 3 Gezondheid en welzijn, 4 Kwaliteitsonderwijs, 7 Betaalbare en duurzame energie, 8 Eerlijk werk en economische groei en 14 Leven in het water

3 Welke Sustainable development goals vind jij het meest belangrijk? Licht je antwoord toe.

Eigen antwoord.

4 Kijk nu naar alle 17 Sustainable development goals die gesteld zijn door de VN. Als jij het voor het zeggen had op jouw eiland, zou je dan andere Sustainable development goals hebben gekozen? Welke? Licht je antwoord toe.

Eigen antwoord.

5 Op welke manier zou jij nu al kunnen bijdragen aan de Sustainable development goals die je gekozen hebt bij vraag 4? Of: Als jij denkt dat je niet iets kan bijdragen, kan je dan toelichten waarom jij hier geen invloed op hebt.

Eigen antwoord.

Eindopdracht

In dit onderzoek werk je samen en volg je de volgende stappen:

1. Kies een Caribisch eiland om te onderzoeken. Dit mag zowel een groot als een klein eiland zijn.
2. Onderzoek het gekozen eiland door het verzamelen van informatie over de educatieve voorzieningen, zoals scholen, hogescholen, universiteiten en ook de toegang tot digitale leermiddelen.
Of: Onderzoek het gekozen eiland door het verzamelen van informatie over de gezondheidszorg, zoals het aantal huisartsen, ziekenhuizen, medisch specialisten, privéklinieken, thuiszorg.
3. Analyseer de impact van de omvang van het eiland op het onderwijs/de gezondheidszorg. Kijk hierbij naar de bevolkingsgrootte, de geografische ligging (absoluut en relatief).
En vind ook informatie over de sociaaleconomische situatie, van het eiland. Zijn deze van invloed op de beschikbaarheid en kwaliteit van het onderwijs/de gezondheidszorg?
4. Schrijf hierover een verslag waarin je de bevindingen van jullie onderzoek noteert. Zorg ervoor dat je de gebruikte bronnen noteert.
5. Presenteer jullie bevindingen aan de klas door middel van een mondelinge presentatie aan de hand van een poster, of digitale presentatie.

Tips voor de docent:

Voorafgaand aan de presentaties kunnen de volgende vragen gesteld worden:

Hoe beïnvloedt de bevolkingsgrootte van een eiland de beschikbaarheid van onderwijsvoorzieningen/gezondheidszorg?

Leerlingen kunnen informatie halen uit de presentaties van anderen en deze vergelijken met hun eigen gekozen eiland. Wat zijn de overeenkomsten en verschillen?

Andere vragen die interessant zijn na afloop te stellen:

- Wat zijn de uitdagingen waarmee kleinere eilanden worden geconfronteerd bij het bieden van educatie?
- Hoe kunnen technologische factoren, zoals internet, bijdragen aan onderwijs/gezondheidszorg op kleinere eilanden?
- Heeft iedereen gelijke kansen wat betreft educatie/gezondheidszorg in het Caribisch gebied?

Antwoorden toets

1. Bekijk de twee stellingen over kolonialisme. Welk antwoord is juist?

Stelling 1: De kolonisatie van het Caribisch gebied begon met de komst van de Europese ontdekkingsreizigers in de 14^e eeuw.

Stelling 2: De vier belangrijkste koloniale machten van het Caribisch gebied waren de Spanjaarden, Britten, Nederlanders en Fransen.

- A) Beide stellingen zijn juist
- B) Beide stellingen zijn onjuist
- C) Stelling 1 is juist, stelling 2 is onjuist
- D) Stelling 2 is juist, stelling 1 is onjuist

2. De gevolgen van het kolonialisme kun je vanuit verschillende dimensies bestuderen. Hieronder staat een aantal gevolgen. Welke dimensies horen hierbij?

Dimensie	Gevolg
1	Mengculturen, ontstaan als gevolg van de ontmoeting tussen (afstammelingen van) de inheemse bevolking, de kolonisator en de tot slaaf gemaakten.
2	Afhankelijkheid van de voormalig koloniale grootmachten qua handel.
3	Inmenging in de politieke besluitvorming.

- A) 1. Sociaal culturele dimensie, 2 Economische dimensie, 3. Sociaal culturele dimensie
- B) 1. Sociaal culturele dimensie, 2. Politieke dimensie, 3. Politieke dimensie
- C) 1. Politieke dimensie, Economische dimensie, 3. Politieke dimensie
- D) 1. Sociaal culturele dimensie, 2 Economische dimensie 3. Politieke dimensie

3. De identiteit van een persoon is te herkennen aan bepaalde gedragskenmerken van de persoon.

Hieronder staan zes zinnen.

- A Iemand eet 's morgens pannenkoeken als ontbijt.
- B Iemand heeft een vlek op zijn kleding na een maaltijd.
- C Iemand is afkomstig van Indo-Caribische familie.
- D Iemand is vrolijk na het horen van een goed cijfer.
- E Iemand spreekt thuis Engels en op school Nederlands.
- F Iemand streeft naar eerlijkheid en gedraagt ook hiernaar.

Welke zinnen zijn gedragskenmerken waarmee de identiteit van een persoon kan worden herkend?

Noteer alleen de juiste letters. C, E en F

4. Welke woorden moeten bij de nummers 1, 2 en 3 komen te staan?

Op de eilanden Bonaire, ...1... en ...2... wordt door het grootste deel van de bevolking ... 3... gesproken.

- 1. Curaçao, 2. Sint-Maarten 3. Engels
- A) 1. Aruba 2. Sint-Eustatius 3. Papiamentó
- B) 1. Saba, 2. Sint-Eustatius 3. Engels
- C) 1. Aruba, 2. Curaçao 3. Papiamentó

5. Hieronder staat een afbeelding. Welk begrip past hier het beste bij als onderschrift.
- A) **Multiculturaliteit**
  - B) Neokolonialisme
  - C) Identiteit
  - D) Mengtalen
6. Met de HDI-index kun je de:
- A) **De sociaal economische ongelijkheid tussen landen bestuderen**
  - B) De sociaal culturele ongelijkheid tussen landen bestuderen
  - C) De sociaal economische ongelijkheid binnen een land bestuderen
  - D) De sociaal politieke ongelijkheid tussen landen bestuderen
7. De HDI-index is een combinatie van:
- A) Inkomen, beroepsbevolking en onderwijs
  - B) Beroepsbevolking, levensverwachting en onderwijs
  - C) **Inkomen, levensverwachting en onderwijs**
  - D) BRP, kindersterfte en inkomen
8. Bekijk de twee stellingen over sociale-economische ongelijkheid. Welk antwoord is juist?
- Stelling 1: Sociale-economische ongelijkheid kan ontstaan als gevolg van de geografische ligging.
- Stelling 2: Sociaal-economische ongelijkheid kan ontstaan als gevolg van discriminatie.
- A) **Beide stellingen zijn juist**
  - B) Beide stellingen zijn onjuist
  - C) Stelling 1 is juist, stelling 2 is onjuist
  - D) Stelling 2 is juist, stelling 1 is onjuist
9. Bekijk de twee stellingen over de Duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's). Welk antwoord is juist?
- Stelling 1: De letters SDG staan voor sustainable dream goals.
- Stelling 2: Er zijn 17 SDG's opgesteld voor de periode tot 2030.
- A) Beide stellingen zijn juist
  - B) Beide stellingen zijn onjuist
  - C) Stelling 1 is juist, stelling 2 is onjuist
  - D) **Stelling 2 is juist, stelling 1 is onjuist**
10. Geef twee redenen waarom gesproken taal belangrijk is in een samenleving.
- Taal is het belangrijkste communicatiemiddel van mensen, om ideeën, gevoelens en informatie uit te wisselen.**
- Taal is belangrijk om mee te kunnen doen in de samenleving.**
11. Geef aan waarom Papiamentu een voorbeeld is van een creoolse taal.
- Het Papiamentu is een mengtaal met elementen uit verschillende talen, en het is vervolgens uitgegroeid tot de moedertaal van de bevolking op de ABC-eilanden.**
12. Beredeneer waarom op sommige eilanden Engels de voertaal is geworden en op andere eilanden Papiamentu.
- Engels wordt op sommige eilanden gesproken omdat ze historisch meer onder invloed stonden van Engelstalige landen of handel dreven met Engelstalige gebieden.**

Papiaments ontstond op eilanden waar slavernij en kolonisatie plaatsvonden met invloed van Spanje, Portugal en Nederland, wat leidde tot een eigen gemengde taal.

13. Beschrijf het verschil tussen kolonialisme en neokolonialisme.

Kolonialisme is een systeem waarbij een land een ander gebied met geweld of macht direct bestuurt en uitbuit, bijvoorbeeld door het daar aanstellen van bestuurders, het gebruik van slavenarbeid en het weghalen van grondstoffen.

Neokolonialisme gebeurt na de onafhankelijkheid: het gebied is dan officieel vrij, maar wordt nog steeds beïnvloed of afhankelijk gehouden via economische macht, buitenlandse investeringen, schulden, of politieke druk, zonder directe bestuurlijke controle.

14. China wordt genoemd als een nieuwe wereldmacht in het Caribisch gebied. Hoe lijkt de invloed van China op neokolonialisme.

China geeft grote leningen voor infrastructuur maar als landen niet kunnen terugbetalen, raken ze economisch afhankelijk, net als vroeger bij het kolonialisme.

15. De SDG's hebben onder andere als doel om armoede te verminderen en leefbaarheid te verbeteren. Geef twee voorbeelden waarop dit gedaan wordt in Caribisch Nederland.

Om armoede te bestrijden heeft de regering het wettelijk minimumloon verhoogd
Ook wordt het sociale zekerheidsstelsel verbeterd.

Het kabinet zet in op meer (sociale) woningbouw om de kosten van levensonderhoud te verlagen.

Antwoorden examenvragen

1 Noteer de letters a tot en met c onder elkaar op je antwoordenblad. Schrijf achter elke letter het cijfer van het bijbehorende begrip. Let op: er blijven drie begrippen over.

- a - 2 (diffusie)
- b - 3 (diaspora)
- c - 4 (lingua franca)

Het kolonialisme is bepalend geweest bij het ontstaan van creoolse talen.

2 Geef aan

- waarom de koloniale periode bepalend geweest is bij het ontstaan van creoolse talen;
- op welke twee manieren talen tegenwoordig beïnvloed worden.

Uit het antwoord moet blijken dat de talen van de kolonisten zich (in het Caribisch gebied) vermengde met de talen van de slaafgemaakten.

Juiste manieren zijn:

- (toenemende) migratie
- (toenemend) toerisme
- een toename van internationale handel / invloed van multinationale ondernemingen
- verbetering van de transport- en informatietechnologie
- sociale media

In Jamaica spreekt een groot deel van de bevolking de Afro-Engelse creoolse taal Patwa (Patois).

3 Geef de namen van nog twee **andere** landen uit bron 2 waar een groot deel van de bevolking een Afro-creoolse taal spreekt.

Juiste landen zijn: Haïti en de Bahama's

Als in een land een groot deel van de bevolking alléén een creoolse taal beheerst, leidt dat vaak tot sociaaleconomische ongelijkheid.

4 Beredeneer dit.

Een juiste redenering is:

- In overheidsfuncties / het onderwijs / de (administratieve) dienstensector wordt vaak de koloniale taal gebruikt;

- zodat mensen die alleen een creoolse taal beheersen minder mogelijkheden / kansen hebben (om zich (economisch) te ontwikkelen).

5 Caricom is een samenwerkingsverband dat integratie stimuleert tussen de leden. De diversiteit binnen de Caricom bemoeilijkt de samenwerking. Noem twee verschillende voorbeelden van verschillen binnen de Caricom die de onderlinge samenwerking kunnen beperken.

- Noem een sociaal-cultureel voorbeeld;
- Noem een sociaaleconomisch voorbeeld.

Meerdere antwoorden zijn mogelijk:

- Sociaal-cultureel voorbeeld: verschil in taal / opleidingsniveau / prioriteiten
- Sociaaleconomisch voorbeeld: verschil in ontwikkeling/mogelijkheden

Naast de officiële landstalen worden in het Caribisch gebied verschillende creoolse talen gesproken.

6 Noem hiervan een voorbeeld op de Grote Antillen.

(Jamaica:) Creools Engels / Patois (Patwa),

(Haiti:) Creools Frans / Patois

7 Waaruit blijkt dat de huidige lingua franca in toenemende mate 'hispaniseert'?

In (het cultuurgebied van) de VS is invloed van het Latijns-Amerika(anse cultuurgebied), waardoor de lingua franca (Engelse taal) wordt beïnvloed.

Stel: op het eiland waar jij woont wordt met behulp van een referendum gekozen om één officiële landstaal in te voeren. Jij mag je stem uitbrengen.

8 Welke taal zou jij kiezen bij het referendum? Beargumenteer jouw keuze vanuit de volgende dimensies:

- de demografische dimensie
- de politieke dimensie
- de economische dimensie
- de sociaal-culturele dimensie

Meerdere antwoorden mogelijk: Nederlands/Engels/Spaans/Papiaments. De keuze beoordelen aan de hand van genoemde argumenten vanuit de verschillende dimensies. Eventuele mening

9 Noteer de letters a tot en c uit bron 20 onder elkaar op je antwoordblad. Schrijf de naam van de bijbehorende indicator van de HDI erachter.

A. bruto binnenlandse product per hoofd

B. scholing

C. levensverwachting

10 Geef twee redenen waarom de Human Development Index (HDI) geen volledig beeld geeft van het welzijn in Cuba.

Juiste redenen zijn:

- De Human Development Index is een gemiddelde norm voor welzijn (en houdt dus geen rekening met regionale / sociale verschillen).
- In Cuba is (sterke) invloed van het (politieke) systeem / beperking van vrijheid / beperkte media / censuur (zodat niet alle informatie gedeeld wordt).